

УДК 347.6

DOI 10.31732/2708-339X-2024-11-A6

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ В СІМЕЙНІЙ МЕДІАЦІЇ

Доляновська І.М.,

кандидат юридичних наук

доцент кафедри державно-правових дисциплін

Університет економіки та права «КРОК»

м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113

e-mail: DolianovskaIM@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1606-7096>

Сидоренко А.А.,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Університет економіки та права «КРОК»

м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113

e-mail: sydorenkoAA@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5194-398X>

FEATURES OF DETERMINING THE CHILD'S PLACE OF RESIDENCE IN FAMILY MEDIATION

Dolianovska I.M.,

Ph.D. in Law, Associate Professor of Department of the state legal disciplines,

«KROK» University,

Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113

e-mail.: DolianovskaIM@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1606-7096>

Sydorenko A.A.,

graduate of the Master's degree of

«KROK» University,

Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113

e-mail: sydorenkoAA@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5194-398X>

Анотація. В статті досліджуються особливості визначення місця проживання дитини в рамках сімейної медіації. Визначення місця проживання дитини під час розлучення або розірвання шлюбу є складним та відчутним емоційно питанням, що вимагає уважного підходу до учасників даного процесу. Сімейна медіація, що стає все більш популярним методом вирішення подібних суперечок, пропонує спільний та неконфліктний процес, спрямований на забезпечення найкращих інтересів дитини. У даному дослідженні аналізуються різні фактори, які впливають на процес прийняття рішень у таких випадках. Серед них – вік та етапи розвитку дитини, її уподобання, а також здатність батьків створити безпечне та стабільне домашнє середовище. Важливо враховувати усі ці аспекти для забезпечення найбільш гармонійного та вигідного рішення для дитини у разі подальшої неможливості для батьків продовжувати робити це як одна родина. Окрім цього, в статті звертається увага на роль посередника в даному процесі. Підкреслюється його важливість у сприянні спілкуванню між батьками та направленні їх до взаємоприйнятної угоди, що максимально враховує найкращі інтереси дитини. Наявність досвідченого та компетентного посередника може суттєво полегшити процес розв'язання конфлікту та забезпечити більш збалансоване рішення. Важливо відзначити, що сімейна медіація може стати ефективним та результативним способом вирішення спорів, пов'язаних з опікою та утриманням дітей. Але для цього необхідно мати навчених та досвідчених медіаторів, які здатні підтримати процес медіації та забезпечити збалансований підхід до вирішення конфлікту. Стаття завершується рекомендаціями щодо вдосконалення практики сімейної медіації у справах, пов'язаних із місцем проживання дітей. Зокрема, підкреслюється необхідність постійного

навчання та підтримки медіаторів, важливість культурної чутливості та необхідність підвищення обізнаності громадськості про переваги медіації як альтернативи традиційним судовим методам.

Ключові слова: медіація, медіатор, конфлікт, спір, дитина, батьки, місце проживання.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 10.

Abstract. The article examines the peculiarities of determining the child's place of residence in family mediation. Determining the child's place of residence during a divorce or dissolution of marriage is a complex and emotionally sensitive issue that requires a careful approach. Family mediation, which is becoming an increasingly popular method of resolving such disputes, offers a collaborative and non-confrontational process aimed at ensuring the best interests of the child. This study analyzes various factors that influence the decision-making process in such cases. These include the age and stage of development of the child, his or her preferences, and the ability of the parents to create a safe and stable home environment. It is important to consider all these aspects to ensure the most harmonious and beneficial solution for the child. In addition, the article draws attention to the role of the mediator in this process. It emphasizes the importance of facilitating communication between the parents and guiding them to a mutually acceptable agreement that best serves the child's best interests. The presence of an experienced and competent mediator can greatly facilitate the conflict resolution process and provide a more balanced solution. It is important to note that family mediation can be an effective and efficient way to resolve disputes related to child custody and support. However, this requires trained and experienced mediators who are able to support the mediation process and ensure a balanced approach to conflict resolution. The article concludes with recommendations for improving the practice of family mediation in cases related to the place of residence of children. In particular, it emphasizes the need for ongoing training and support for mediators, the importance of cultural sensitivity, and the need to raise public awareness of the benefits of mediation as an alternative to traditional court methods.

Keywords: mediation, mediator, conflict, dispute, child, parents, place of residence.

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 10.

Постановка проблеми. Напевно правду кажуть, що «діти – це цілий всесвіт для батьків», однак трапляються моменти в житті подружжя, коли вони перестають проживати разом або розлучаються зовсім, і під час таких подій діти стають центром уваги, оскільки постає питання з ким буде проживати дитина, тому під час вирішення цього питання часто виникає конфлікт. В такому випадку на допомогу може прийти медіація. Як альтернатива змагальній судовій системі, сімейна медіація пропонує батькам можливість досягти взаємоприйнятних рішень, які враховують їхні особливі обставини та найкращі інтереси їхніх дітей. Проте одним із найскладніших аспектів сімейної медіації є визначення місця проживання дитини. Місце проживання дитини є вирішальним фактором у будь-якому визначенні опіки, оскільки воно впливає не лише на фізичне оточення дитини, а й на її емоційне та психологічне благополуччя. Визначення місця проживання дитини передбачає зважування різноманітних факторів, включаючи вік дитини та її потреби в розвитку, якість стосунків між батьками та дитиною, здатність батьків забезпечувати основні потреби дитини та прив'язаність дитини до свого дому та своїх друзів. Крім того, визначення місця проживання дитини може бути дуже емоційним і суперечливим процесом, оскільки

батьки можуть мати глибокі погляди та суперечливі уподобання щодо місця проживання дитини. У світлі цих викликів існує нагальна потреба в дослідженні, яке вивчатиме особливості визначення місця проживання дитини в рамках сімейної медіації, включаючи фактори, що впливають на процес прийняття рішень, роль медіатора та виклики, з якими стикається медіатор і сторони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи розвитку медіації є актуальною темою дослідження для більшості науковців різних країн світу, в тому числі і в Україні. Аналізуючи стан дослідження медіації у сімейних спорах та засобів захисту інтересів дитини важливо зазначити, що кількість науковців, які мають напрацювання у цих сферах поступово збільшується. Варто зазначити таких вчених, як Н.Л. Бондаренко-Зелінська, Г.О. Гаро, Д. Давиденко, Т.В. Зозуль, С.Т. Йосипенко, О. Кучеренко, Б. Лєко, Л.Д. Романадзе, В. Чеховська та інші.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Деякі аспекти розвитку медіації у сімейних конфліктах, особливо в контексті вирішення питань, пов'язаних із місцем проживання дітей, залишаються недостатньо висвітленими в наукових дослідженнях. Важливість теми щодо визначення місця проживання дитини у сімейній медіа-

ції підтверджується необхідністю подальших наукових досліджень, які увімкнули б увесь спектр впливу цього процесу на дітей та сімейні відносини. Виокремлення різноманітних факторів, що охоплюють юридичні міркування, емоційні відтінки та практичні проблеми в рамках сімейної медіації, зокрема ролі медіатора та викликів, що виникають у цьому процесі, вимагає більш докладних наукових висновків.

Метою статті є аналіз факторів, які впливають на процес прийняття рішень під час сімейної медіації щодо місця проживання дитини у процесі розірвання шлюбу між батьками; висвітлити роль медіатора у сприянні спілкуванню між батьками та спрямуванні їх до взаємоприйнятної угоди, яка враховує найкращі інтереси дитини; висвітлення важливості отримання освіти для медіатора та підвищення професійних навичок; демонстрація ефективності та потенційної переваги сімейної медіації як альтернативи традиційним судовим підходам у вирішенні спорів, пов'язаних з опікою та місцем проживання дитини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Часто після розлучення батьки ведуть боротьбу за опіку над дітьми, розглядаючи їх як об'єкти, які можна «виграти» або «програти» у судовому процесі. Це призводить до загострення та подовження конфлікту між батьками, тоді коли саме дітям найбільше необхідна підтримка та співпраця обох батьків [9, с. 334].

Ефективним способом вирішення спорів щодо місця проживання дитини під час розірвання шлюбу для батьків може стати сімейна медіація. Однак на процес прийняття рішень під час медіації можуть впливати різноманітні фактори, включаючи юридичні міркування, емоційні фактори та практичні проблеми.

Юридичні міркування часто є одним із найважливіших факторів у процесі прийняття рішень під час сімейної медіації. Обоє батьків можуть бути стурбовані своїми законними правами та обов'язками щодо місця проживання їхньої дитини. Не зважаючи на рішення, яке вони приймуть, вони повинні пам'ятати, що незалежно з ким із батьків

проживатиме дитина, це не вплине на обсяг їхніх прав і не звільнить від обов'язків щодо дитини, крім випадку, передбаченого законом. Відповідно до ч. 1 ст. 141 Сімейного кодексу України мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Також сторони повинні розуміти, що мати, батько та дитина мають право на безперешкодне спілкування між собою, крім випадків, коли таке право обмежене законом (ч. 1 ст. 153 СК України) [1, ст. 141;153].

Також важливим моментом є питання залучення дитини до медіації і врахування її позиції. У такому випадку треба враховувати низку факторів: віку дитини, гостроти конфлікту між дорослими та їх здатності спокійно обговорювати наявні розбіжності, а також наявності в медіатора необхідної кваліфікації для роботи з дітьми (або доступу до допомоги профільного фахівця-психолога).

Згідно із чинним сімейним законодавством України, якщо дитина ще не досягла десяти років, вона не має статусу самостійного учасника у переговорному процесі, але її думка повинна бути врахована. У той же час, дитина, якій виповнилося чотирнадцять років, має право самостійно вирішувати, де проживати. На думку О. Кучеренка, з одного боку, ця норма є виразом поваги до дитини, з іншого боку, вона є відповідним стимулом для батьків до належного виконання ними своїх обов'язків під загрозою переїзду дитини до діда, баби чи інших родичів [7, с. 44]. Зазвичай той з батьків, хто проживає з дитиною, в медіації висловлює потреби та бажання дитини. Проте важливо, щоб інший з батьків міг безпосередньо дізнатися думку дитини через нейтрального посередника – це сприяє більшій довірі до інформації та зменшує ймовірність обвинувачень колишнього партнера у впливах. Процес підготовки до залучення дитини до участі в медіації обов'язково передбачає докладне обговорення цієї можливості з батьками та отримання згоди обох з них. Батьки також мають бути заздалегідь повідомлені про те, що при роботі з дітьми конфіденційність у медіації не може бути абсолютною: у разі серй-

озних підозр про існування загрози життю, здоров'ю або психологічному стану дитини медіатор повинен буде вжити необхідних заходів безпеки, зокрема повідомити відповідні служби [4, с. 87].

Важливо зауважити, що в ст. 7 директиви №2008/52/ЄС про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах зазначено, що принцип конфіденційності медіації не є абсолютним у випадках, коли це необхідно для громадського порядку, особливо для забезпечення захисту першочергових інтересів дітей, або для запобігання будь-якому посягання на фізичну чи психологічну безпеку людини [3, ст. 7].

Окрім того, в Рекомендації № R (98) 1 Комітету Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах зазначається, що медіатору належить приділяти особливу увагу тому, чи вже мало місце або може в майбутньому мати місце насильство між сторонами і як це може вплинути на позиції сторін у спорі, та відповідно вирішувати, чи за таких обставин процес медіації є доречним [10].

Як зазначає Б. Лекко, участь дітей у процесі медіації не менш важлива і для самих дітей. Можливість розуміти сімейну динаміку чіткіше відкриває шлях до того, щоб у майбутньому діти менше відчували тривогу і непорозуміння. Зустрічі медіації свідчать перед дітьми про бажання батьків розв'язувати конфлікти мирно, без протистоянь. Діти, які приймають участь у таких зустрічах, розуміють, що їхні потреби і бажання важливі, навіть під час кризи. Остаточне рішення лежить у руках батьків, але діти мають можливість висловлювати свої погляди і побоювання [8, с. 31].

Емоційні фактори також можуть відігравати значну роль у процесі прийняття рішень під час сімейної медіації. Обоє батьків можуть мати справу з цілою низкою емоцій, включаючи гнів, смуток, провину та страх, що може ускладнити досягнення взаємоприйняттого рішення. Медіатор повинен вміти керувати емоціями та допомагати батькам продуктивно та конструктивно працювати над своїми почуттями.

Важливо враховувати емоційне та психологічне благополуччя дитини. Медіатор повинен оцінити прихильність дитини до кожного з батьків, потреби дитини в розвитку та будь-які проблеми з психічним здоров'ям, які можуть вплинути на благополуччя дитини. Медіатор також повинен враховувати здатність батьків ефективно виконувати батьківські обов'язки та будь-які конфлікти чи проблеми спілкування, які можуть виникнути.

Як зазначає С.Т. Йосипенко, іноземний досвід свідчить про те, що у разі, коли учасником медіації є дитина, то до участі під час її проведення в якості спеціаліста може залучатися психолог [6, с. 205]. Звісно, залучення психолога під час сімейної медіації, де вирішується питання, пов'язане з місцем проживання дитини, може бути корисним і важливим кроком. Однак важливо враховувати, що включення психолога має бути здійснене з урахуванням згоди всіх сторін та узгоджене з учасниками медіації. Також, розглядайте це як один із компонентів, а не як обов'язкову умову. Інколи достатньо, щоб медіатори були навчені і обізнані з психологічними аспектами для ефективної підтримки процесу.

Практичними питаннями можуть бути відстань між будинками батьків, шкільні та позашкільні заняття дитини, а також графіки роботи батьків. Втім можуть розглядатися такі питання, як культурні та релігійні переконання, фінансові міркування, а також вік і потреби розвитку дитини. Все це може впливати на процес прийняття рішень під час сімейної медіації.

Ефективні медіатори повинні володіти навичками управління цими факторами та допомагати батькам працювати разом, щоб знайти рішення, які віддають пріоритет найкращим інтересам їхньої дитини.

Роль медіатора у сприянні спілкуванню між батьками та скеровуванні їх до взаємоприйнятної угоди, яка враховує найкращі інтереси дитини, є надзвичайно важливою. Медіатори – це навчені професіонали, які володіють навичками вирішення конфліктів, спілкування та переговорів. Вони є нейтральними третіми особами, які не стають

на чийсь бік і не приймають рішень за сторони.

Важливим етапом роботи медіатора є його початок ретельної підготовки до запланованої медіації, під час якої він повинен розробити план ведення переговорів, а саме теми, які будуть висуватися під час медіації та запитання. Розробити завдання для сторін, щоб вони їх опрацювали дома. У разі залучення дитини, обов'язково є підготовка батьками її до медіації.

Чимало значущим є ретельний аналіз законодавства, яке допомагає сімейним медіаторам під час переговорів. Основні закони, на які варто звертати увагу під час підготовки: національні, це Конституція України, Сімейний кодекс України, ЗУ «Про медіацію» та Кримінальний кодекс України; міжнародні: Конвенція «Про права дитини», Конвенція «Про юрисдикцію, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей», Рекомендація № R (98) 1 Комітету Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах, Директива 2008/51/ЄС.

Місія медіатора в сімейній медіації полягає у створенні безпечного та шанобливого середовища для обох батьків, щоб висловити свої проблеми та пріоритети. Медіатор повинен залишатися неупередженим і об'єктивним протягом усього процесу медіації, уникаючи будь-яких суджень або упередженості, які можуть завадити процесу переговорів.

Також медіаторові слід виявляти особливу турботу про добробут і найкращі інтереси дитини, спонукати батьків зосереджуватися на потребах дитини та нагадувати батькам про їхній першочерговий обов'язок забезпечувати добробут своєї дитини і про необхідність надання своїм дітям інформації та поради (Рекомендація № R (98) 1) [10].

Високий рівень здібностей сімейного медіатора в роботі з емоційними станами інших людей, безумовно, сприяє просуванню у вирішенні конфлікту. Медіатор допомагає опонентам виявити, усвідомити і переробити почуття і емоції, що стосуються конфліктної ситуації. Чуйність, відчуття

високого професіоналізму сімейного медіатора викликають довіру до нього у конфліктуючих сторін. Це призводить до зниження спроб перекладати відповідальність і прийняття рішення на медіатора [9, с. 334-335].

Медіатори використовують різні техніки, щоб полегшити спілкування та переговори між батьками. Ці техніки можуть включати активне слухання, парафраз, підбиття підсумків, переосмислення та постановка відкритих запитань. Медіатори також можуть використовувати кокуси, який передбачає окрему зустріч з кожним із батьків для обговорення їхніх проблем та інтересів.

У роботі сімейного медіатора також використовується екограма для опису «екології» сім'ї в перехідний період. Коли батьки розлучаються і починають відносини з новими партнерами, сім'я розростається не тільки «по вертикалі», а й «по горизонталі». Екограма корисна також тим, що на ній можна показати дві горизонтальні лінії, що з'єднують обох батьків (зазвичай для цього використовується всього одна лінія). Верхня лінія описує шлюбні відносини, які завершуються при розставанні або розлученні. Нижня лінія представляє їхні стосунки як батьків, які, як правило, повинні тривати на благо дітей і самих батьків [9, с. 335].

Загалом медіатор відіграє вирішальну роль у сімейній медіації, створюючи безпечне та шанобливе середовище для переговорів, сприяючи спілкуванню та розумінню між батьками, надаючи керівництво та підтримку та допомагаючи батькам досягти взаємоприйнятної угоди, яка враховує найкращі інтереси дитини.

Варто зазначити про важливість професійного навчання та регулярного підвищення кваліфікації в області медіації. Здобути освіту в галузі медіації та професійний розвиток має вирішальне значення для кожного, хто хоче побудувати кар'єру в медіації або вдосконалити свої наявні навички. Медіація є складним і динамічним процесом, який вимагає глибокого розуміння правових, етичних і міжособистісних питань. Тому освіта та професійний розвиток є важливими для того, щоб стати компетентним та ефективним медіатором. Окрім того, ЗУ

«Про медіацію» висуває вимоги для тих, хто прагне стати медіатором, так в законі зазначено, що медіатором може бути фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном [2, ст. 9]. Також в ЗУ «Про медіацію» прописано про базову підготовку для медіаторів, зокрема в статті 10 цього закону зазначено, що базова підготовка медіаторів здійснюється за програмою обсягом (тривалістю) не менше 90 годин навчання, у тому числі не менше 45 годин практичного навчання. Програма базової підготовки медіатора включає теоретичну підготовку і відпрацювання практичних навичок [2, ст. 10].

Навчання з медіації зазвичай включає офіційні навчальні програми, які забезпечують глибоке розуміння теоретичних і практичних аспектів медіації. Ці програми можуть варіюватися від базових вступних курсів до більш просунутих сертифікатів або спеціалізованої підготовки відповідно до програм навчання, розроблених суб'єктами освітньої діяльності. Вони охоплюють низку тем, таких як навички спілкування, методи вирішення конфліктів, стратегії ведення переговорів та етичні принципи.

Професійний розвиток, з іншого боку, передбачає постійне навчання та тренінги для вдосконалення навичок бути в курсі сучасних тенденцій і передового досвіду в галузі. Це може включати відвідування конференцій, семінарів або вебінарів, участь у програмах експертної оцінки та наставництва або читання професійної літератури та досліджень.

Освіта та професійний розвиток надають можливість вивчати нові навички та здобувати знання в структурований та організований спосіб. Це допомагає медіаторам бути в курсі останніх розробок та найкращих практик у цій галузі, а також набутти необхідного досвіду для вирішення складних і різноманітних справ; можуть створити авторитет і довіру серед клієнтів, колег і зацікавлених сторін. Демонструючи прагнення до постійного навчання та професійного зростання, медіатори можуть зарекомендувати себе як обізнані та компетентні професіонали; можуть відкрити нові

можливості для медіаторів, щоб розширити свою практику, працювати в інших місцях або взяти на себе нові ролі та обов'язки. Це також може допомогти відрізнити їх від інших медіаторів у цій сфері.

Багато міжнародних центрів медіації вимагають від медіаторів проходження певної освіти або підвищення кваліфікації, щоб підтримувати свою сертифікацію чи ліцензію. Дотримуючись цих стандартів, медіатори можуть гарантувати, що вони надають високоякісні послуги та дотримуються етичних і правових зобов'язань.

Таким чином, освіта та професійний розвиток є важливими для медіаторів, щоб розвивати навички, знання та довіру, необхідні для надання високоякісних послуг клієнтам. Інвестуючи у своє постійне навчання та розвиток, медіатори можуть покращити свою практику, відповідати стандартам та вимогам і розширити свої можливості в цій галузі.

Сімейна медіація є потужним інструментом, який можна використовувати, щоб допомогти батькам досягти взаємоприйнятних рішень у суперечках щодо вирішення питання проживання дитини. На відміну від традиційних судових підходів, які можуть бути змагальними та часто призводять до того, що один із батьків «перемагає», а інший «програє», медіація – це спільний процес, який заохочує обидві сторони працювати разом, щоб знайти рішення, які відповідають найкращим інтересам їхніх дітей.

Однією з ключових переваг сімейної медіації є те, що вона часто ефективніша у вирішенні спорів, ніж традиційні судові підходи. Це пояснюється тим, що медіація створена для полегшення спілкування та заохочення до компромісу, який може призвести до більш креативних та взаємоприйнятних рішень. Навпаки, судові розгляди часто можуть бути конфронтаційними та можуть посилити напругу між батьками, ускладнюючи досягнення рішення, яке буде ефективним для всіх.

Аналізуючи статистичні дані міністерства юстиції США щодо використання та переваг альтернативного вирішення спорів, то співвідношення вирішених кон-

фліктів за допомогою ADR і провадження за рішенням суду має значну відмінність, так з 2013 по 2017 рр. вирішення конфліктів за допомогою ADR вища на 17,8% за суди, що говорить про чудовий результат застосування медіації [5].

Ще одна перевага сімейного посередництва полягає в тому, що воно може бути менш дорогим і трудомістким, ніж традиційні судові підходи. Судове провадження може бути тривалим і потребувати значних судових витрат, що може стати значним фінансовим тягарем для сімей. Навпаки, сесії медіації зазвичай коротші та дешевші, ніж судові процедури, що робить їх більш доступним варіантом для багатьох сімей.

Повертаючись знову до статистичних даних міністерства юстиції США, було досліджено переваги альтернативного вирішення спорів, так за 2017 рік було заощаджено витрати на судовий розгляд або відкриття, на суму 15 521 275 доларів, та уникнули судових процесів на 1967 місяців. Такі показники демонструють потужність застосування ADR [5].

Сімейна медіація дозволяє врахувати високу емоційність сімейних конфліктів і тому є дуже ефективною в різних заплутаних життєвих ситуаціях. Вона враховує людський фактор в конфлікті та приділяє багато уваги взаєминам. Вона заохочує і полегшує вираження хвилювань, тривог і сумнівів. Будь-які теми, порушені під час медіаційних сесій, можуть бути взяті до уваги та відображені в тексті досягнутої угоди. Зокрема завдяки сімейній медіації батьки можуть знайти відповіді на такі питання, що стосуються дитини:

- про місце проживання дитини та форми участі кожного з батьків у її вихованні;
- питання утримання та навчання дітей;
- обмін інформацією про стан здоров'я дитини;
- про особливості спілкування батьків один з одним і кожного з батьків з дитиною;
- щоденний розпорядок життя дитини, проведення свят, відпочинок на канікулах;
- контакт з родичами розлучених батьків, спілкування з бабою чи дідом, іншими родичами;

• подарунки, одяг, кишенькові витрати, а також дисципліна, правила виховання і розпорядку [9, с. 331-332].

Окрім цих переваг, сімейна медіація також може мати низку позитивних результатів для дітей. Наприклад, посередництво може допомогти батькам розвинути ефективніші навички спільного батьківства, що може призвести до кращих результатів для дітей у довгостроковій перспективі. Крім того, посередництво може допомогти дітям відчувати себе більш залученими до процесу прийняття рішень, що може допомогти їм почуватися більш захищеними та менше хвилюватися про своє майбутнє.

Загалом сімейна медіація продемонструвала свою ефективність і потенційні переваги як альтернатива традиційним судовим підходам у вирішенні сімейних спорів в таких країнах, як США, Великобританія, Канада, Нідерланди, Данія, Австралія та в інших країнах.

Висновки. Підсумовуючи, можна сказати, що сімейна медіація є цінним процесом вирішення конфліктів, пов'язаних із справами щодо визначення місця проживання дитини. Медіація забезпечує менш змагальний підхід і більшу співпрацю, ніж традиційні судові методи, які часто можуть бути емоційно виснажливими для всіх залучених сторін. У статті висвітлено особливості визначення місця проживання дитини в сімейній медіації, включно з критичними факторами, які необхідно враховувати, а також роль медіатора у сприянні комунікації та спрямуванні батьків для досягнення взаємоприйнятної згоди, яка враховує найкращі інтереси дитини.

У статті також наголошується на важливості постійного навчання та підтримки медіаторів, щоб переконатися, що вони мають необхідні навички та знання для ефективного сприяння сімейній медіації.

Нарешті, підвищення обізнаності громадськості про переваги медіації як альтернативи традиційним судовим підходам може допомогти зменшити стигматизацію та спонукати більше сімей звертатися до медіації щодо вирішення сімейних конфліктів.

Загалом, удосконалюючи практику

сімейної медіації у справах щодо визначення місця проживання дитини, ми можемо створити ефективнішу систему, яка краще відповідає потребам сімей та дітей. Завдяки постійному навчанню та підтримці медіаторів,

уважності до культурних особливостей і підвищенню обізнаності громадськості ми можемо допомогти переконати, що сімейна медіація є успішним методом урегулювання спорів.

Література:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Дата оновлення 05.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n25> (дата звернення: 25.12.2023).
2. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. №1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 25.12.2023).
3. ДИРЕКТИВА 2008/52/ЄС ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ від 21 травня 2008 р. URL: <https://www.legislation.gov.uk/eudr/2008/52/contents> (дата звернення: 20.04.2023).
4. Адвокат та Медіація: посібник/Г. Гаро, А. Зернова, Г. Єременко, Р. Коваль [та інші]. Харків: ФАКТОР-МЕДІА, 2022. 112 с.
5. Report of the US Government on Alternative Dispute Resolution at the Department of Justice. URL: <https://www.justice.gov/archives/olp/alternative-dispute-resolution-department-justice> (Accessed 25 December 2023).
6. Йосипенко С. Т., Перспективи інституалізації сімейної медіації у приватно-правових відносинах. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Серія Право. 2017. №3 (15). С. 201-209.
7. Кучеренко О., Особливості визначення місця проживання дитини в разі розірвання шлюбу. Підприємництво, господарство і право: загальноукраїнський науково-практичний господарсько-правовий журнал. 2021. № 4. С. 43-46.
8. Лєко Б., Медіація в сімейних конфліктах і розлученнях. Підприємництво, господарство і право: загальноукраїнський науково-практичний господарсько-правовий журнал. 2017. № 5 С. 29-32.
9. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник / авт.кол: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса: Екологія, 2019. 456 с.
10. Рекомендація № R (98) 1 Комітету Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах від 21.01.1998 р. URL: [https://rm.coe.int/1680747b77#:~:text=R%20\(98\)%20on%20family%20mediation%3B,possible%20circulation%20to%20this%20text](https://rm.coe.int/1680747b77#:~:text=R%20(98)%20on%20family%20mediation%3B,possible%20circulation%20to%20this%20text) (дата звернення: 28.12.2023).

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), Family code of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n25> (Accessed 25 December 2023).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), The Law of Ukraine «On Mediation», available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (Accessed 25 December 2023).
3. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council, available at: <https://www.legislation.gov.uk/eudr/2008/52/contents> (Accessed 25 December 2023).
4. G, Garo and A, Zernova and G, Eremenko and R, Koval [and others]. (2022), Advokat ta Mediatsiia [Lawyer and Mediation], FACTOR-MEDIA, Kharkiv, Ukraine.
5. Report of the US Government on Alternative Dispute Resolution at the Department of Justice, available at: <https://www.justice.gov/archives/olp/alternative-dispute-resolution-department-justice> (Accessed 25 December 2023).
6. Josypenko S. T. (2017), “Prospects for the Institutionalization of Family Mediation in Private Legal Relations”, Naukovo-informatsijnyj visnyk Ivano-Frankivs'koho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halyts'koho: Zhurnal. Seriiia Pravo, vol. 3, no. (15), pp. 201–209.
7. Kucherenko O. (2021), “Peculiarities of determining the child’s place of residence in case of divorce”, Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo: zahal'noukrains'kyj naukovo-praktychnyj hospodars'ko-pravovyj zhurnal, vol. 4, pp. 43-46.
8. Leko B. (2017), “Mediation in family conflicts and divorces”, Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo: zahal'noukrains'kyj naukovo-praktychnyj hospodars'ko-pravovyj zhurnal, vol. 5, pp. 29–32.
9. T, Bilyk and R, Havryliuk and I, Horodysky [and others]. (2019), Mediatsiia u profesiinii diialnosti yurysta [Mediation in the professional activity of a lawyer], Ecology, Odessa, Ukraine.
10. Recommendation No. R (98)1 of the Committee of Ministers to member states on family mediation of 21.01.1998, available at: [https://rm.coe.int/1680747b77#:~:text=R%20\(98\)%20on%20family%20mediation%3B,possible%20circulation%20to%20this%20text](https://rm.coe.int/1680747b77#:~:text=R%20(98)%20on%20family%20mediation%3B,possible%20circulation%20to%20this%20text) (Accessed 25 December 2023)

Стаття надійшла до друку 10.02.2024 року